

ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YÖNTEMİ OLAN ARABULUCULUK VE MEDENİ HUKUKTAKİ GÖRÜNÜMÜ

Yrd. Doç. Dr. Yasemin DURAK*

Özet

Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları mahkemelerin iş yükü nedeniyle ortaya çıkmıştır. Pek çok ülkedeki yasal düzenlemeler karşısında ülkemizde de 6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu 07.06.2012 tarihinde kabul edilmiştir. Böylelikle yoğun tartışmalar olduğu arabuluculuk yasal bir düzenlemeye kavuşmuştur. Ülkemizde çok yeni olan bu Kanun'un uygulanmasının nasıl olacağı merak konusudur. Arabuluculuk tarafların üzerinde serbestçe karar verebileceği konularda uygulama alanı bulacaktır. Bu nedenle de arabuluculuk ağırlıklı olarak özel hukuk uyuşmazlıklarında karşımıza çıkacak bir yöntemdir.

Anahtar Kelimeler

Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi, Arabuluculuk, Tahkim, Tüketici Hukuku, Aile Mahkemesi.

ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION METHODS AND CIVIL LAW MEDIATION WITH VIEW IN

Abstract

Alternative dispute resolution has emerged due to the workload of the courts. Legal regulations in many countries across the countries in our Dispute Law on Mediation in Law No. 6325 was adopted on 07.06.2012. Thus, mediation is intense debate has gained a legal arrangement. In our country, which is so new that it is wondered how the implementation of this Act. Mediation the parties can freely decide on the subject will be found in the application area. Therefore, the mediation will be seen mainly in private law disputes is a method.

Keywords

Alternative Methods of Dispute Resolution, Mediation, Arbitration, Consumer Law, Family Court.

GİRİŞ

Bir hukuki ilişkinin tarafları arasında bir uyuşmazlık söz konusu olduğunda ilk olarak taraflar mahkemelere başvurumaktadırlar. Ancak özel hukukta her uyuşmazlığın çözümünün mahkemelerden beklenmesi, mahkemelerin aşırı iş yükü ile karşılaşmasına ve yargılamanın uzun yıllar sürmesine neden olmaktadır. Bu durum adil yargılamanın temel ilkelerinden olan makul bir sürede yargılanma ilkesine aykırılık teşkil etmektedir¹. Bu nedenle de devlet yargısına alternatif teşkil eden tahkim yargısının dışında, uyuşmazlıkların çözümünde çeşitli yöntemler tercih edilmektedir².

* *Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.*

¹ **İldır, Gülgün**, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara 2003, s. 43.

² **Özbay, İbrahim**, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri, AÜEHFD., Yıl: 2006, Cilt: 10, Sayı: 3 – 4, s. 459.

Günümüzde artık taraflar mahkemeler olmadan da uyuşmazlıkların çözüm yollarını istemekte ve tercih etmektedirler. Özellikle mahkemelerdeki aşırı zaman ve para harcanması, artan yargılama giderleri ve mahkemelerdeki aşırı iş yükü nedeniyle pek çok kişinin adalete ulaşamadığı veya geç ulaştığı gibi sorunlar ve sakıncalar nedeniyle İngilizce kısaltması ADR olarak adlandırılan alternatif uyuşmazlık çözüm yolları (alternative dispute resolution) ortaya çıkmıştır³.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları, mahkemelerdeki yargılamaya alternatif teşkil eden yöntem olarak nitelendirilmiştir⁴. Ancak alternatif uyuşmazlık çözümündeki alternatif kelimesi yargı yolu yerine ikame edilecek bir usulü ifade etmemektedir⁵.

I. ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YOLLARININ TANIMI

“Alternatif uyuşmazlık çözümü, tarafsız ve objektif konumda bulunan, tarafları, ortaklaşa bir çözüme ulaşmaları için bir araya getirerek iletişim kurmalarını ve bu şekilde sorunlarının çözümünü kendilerinin bulmalarını sağlamasını veya onlara somut olayın koşullarına ve özelliklerine göre, üzerinde anlaşmaya varabilecekleri en uygun çözüm önerileri üretip sunan, uyuşmazlığın giderilmesi bakımından destek vermesini öngören ve mahkemelerdeki yargılamaya nazaran seçimlik bir yol olarak işlerlik kazanan ve gönüllülük esasına dayanmış uyuşmazlık çözüm yolları bütünüdür.”⁶

Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının asıl amacı, küçük çaplı ve kamu düzenini ilgilendirmeyen ve tarafların üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabileceği işlerden kaynaklanan uyuşmazlıkların, adli bir soruna dönüşmeden çözümünü gerçekleştirmektir⁷. Usul hukuku kodifikasyonlarında da tarafların bu tür uyuşmazlıklarda sulh olabilmesine imkân tanınmakta ve hâkime tarafları uzlaşmaya ya da sulh olmaya teşvik etmek bir görev olarak yüklenmektedir⁸. Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının, akademik ortamda çıkacak uyuşmazlıklarda dahi uygulanması söz konusu olmaktadır⁹.

³ **Özbek, Mustafa**, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara 2003, s. 153.

⁴ **Ildır**, Alternatif, s. 21; **Akıncı, Ziya**, Milletlerarası Ticari Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları, BATIDER, Yıl: 1995 – 1996, Cilt: 18, Sayı: 4, s. 93 vd.

⁵ **Özbek**, Alternatif, s. 431.

⁶ **Tanrıver, Süha**, Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk, TBBD., Yıl: 2006, Sayı: 64, s. 151; **Tanrıver, Süha**, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Arabuluculuk Kurumuna Hukuki ve Sosyolojik Bir Bakış, Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan, Ankara 2006, Alternatif, s. 821; **Özkes, Muhammet**, Uyuşmazlık Çözüm Yolları İçinde Arabuluculuk ve Bir Düzenleme Önerisi, HPD., Yıl: 2006, Sayı: 7, s. 42.

⁷ **Pekcanitez, Hakan**, Alternatif Uyuşmazlık Çözümleri, HPD., Yıl: 2005, Sayı: 5, s. 12 vd.

⁸ **Tanrıver**, Arabuluculuk, s. 152.

⁹ **Byron, Suzanne/Holmes, Monica C./Steckol, Karen F./Yager, Susan E.**, Akademik Ortamlarda Meydana Gelen Uyuşmazlıklarda Alternatif Çözüm Usullerinin Kullanımı, Çeviren: Ömer Özkan, http://www.turkhukuksitesi.com/makale_446.htm.

II. ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMÜ SÖZLEŞMESİ

Taraflar, aralarındaki asıl borç ilişkisine ilişkin sözleşmeye ekleyecekleri şart ile o sözleşmeden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların, alternatif yöntemler ile çözümlenebileceğini kararlaştırabilecekleri gibi; bağımsız bir sözleşme yaparak da meydana gelmiş veya gelebilecek bir uyuşmazlığın alternatif uyuşmazlık çözümü ile giderilmesini isteyebilirler. Yapılan bu sözleşmeye alternatif uyuşmazlık sözleşmesi adı verilir. Taraflarla, uyuşmazlığı çözümlenmeye yardımcı tarafsız üçüncü kişiler arasında yapılan sözleşme, alternatif uyuşmazlık çözümü sözleşmesinden farklıdır. Bu sözleşme ile taraflarca, uyuşmazlığın çözümü için tarafsız üçüncü kişilere bir öneride bulunduğu ve onlar tarafından da önerinin kabul edildiği anlaşılır¹⁰.

Uyuşmazlığın, kamu düzenine ilişkin olup olmadığının ve tarafların uyuşmazlık konusu üzerinde serbestçe tasarrufta bulunma yetkilerinin bulunup bulunmadığının tespiti bakımından alternatif yöntemler ile çözümlenecek uyuşmazlıkların belirli olması gerekir. Örneğin tarafların üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabileceği bir alacak davası bu sözleşme ile çözümlenebilir. Bu nedenle maddi hukuk sözleşmelerinde yer alacak alternatif uyuşmazlık çözümüne ilişkin düzenlemeler, uyuşmazlığı belirli kılmaya yetmektedir¹¹.

III. ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMÜNÜN UNSURLARI

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinde üç unsurundan söz edilebilir. Bunlardan birincisi, çözüme ulaşmada üçüncü kişinin müdahalesinin gerekliliğidir. Çünkü alternatif uyuşmazlık çözümü, anlaşmazlıkların taraflarca giderilmediği ve uyuşmazlığa dönüştükten sonraki aşama için bir çıkış yolu getirmektedir. Çözüme ulaşmada faaliyet gösteren üçüncü kişi ise, genel anlamda tarafsız üçüncü kişi olarak kabul edilmekte¹² ve bu üçüncü kişi her alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemine göre farklı olarak adlandırılmaktadır¹³.

İkinci unsur ise, söz konusu yöntemlere tarafların iradesi ile başvurulabileceği gibi, devlet veya tahkim yargısı devam ederken, tarafların talebi veya doğrudan hâkimin veya hakemin tercihi ile başvurulabilmesidir¹⁴. Hatta alternatif uyuşmazlık çözümü, yargılamanın zorunlu bir parçası dahi olabilir¹⁵.

¹⁰ **İldır**, Hak Arama, s. 390.

¹¹ **İldır**, Hak Arama, s. 390 – 391.

¹² **İldır**, Alternatif, s. 24 – 25.

¹³ **Özbay**, Alternatif, s. 463.

¹⁴ **Özbek**, Arabuluculuk, s. 115; **İldır**, Alternatif, s. 28.

¹⁵ **İldır**, Alternatif, s. 29.

Üçünü unsur olarak ise, alternatif usuller kullanılarak ulaşılan çözümün kural olarak bağlayıcı olmamasıdır¹⁶. Buna karşılık taraflar seçmiş oldukları alternatif çözüm yönteminin bağlayıcı olmasını kararlaştırabilirler¹⁷.

IV. ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YOLU OLARAK ARABULUCULUK

A. Arabuluculuk Kavramı, İlkeleri ve Arabuluculuğun Gelişimi

1. Arabuluculuk Kavramı

Arabuluculuk, Avrupa Birliği ülkelerinde ve Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanan, uyuşmazlıkların mahkeme dışında çözümlenmesini sağlayan, bu yolda da büyük bir aşama kaydeden bir yöntemdir.¹⁸

Genel olarak arabuluculuk, bağlayıcı bir karar verme yetkisi ve gücüne sahip olmayan üçüncü kişinin katıldığı, her türlü uyuşmazlık çözüm yolunu ifade etmek için kullanılır. Üçüncü kişinin, çözüm üretmek, öneri getirmek veya sadece taraflar arasından çözüm ortamını hazırlamak faaliyetine göre, arabulucu ya da uzlaştırıcı olarak adlandırıldığı; yürütülen faaliyetlerin de arabuluculuk veya uzlaştırma şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Oysa her iki faaliyet arasındaki sınırın çizilmesi kolay olmadığı için çoğu kez bu kavramların birbirlerinin yerine kullanıldığı ve ağırlıklı olarak da üçüncü kişinin devreye girdiği bu çözüm yoluna arabuluculuk, üçüncü kişiye de arabulucu denilmektedir.¹⁹

Arabuluculuk, meydana gelen uyuşmazlığın, tarafların iradi olarak başvurmaları sonucu, arabulucu olarak adlandırılan tarafsız ve güvenilir bir üçüncü kişi aracılığıyla, üzerinde anlaştıkları yöntem ve esaslara göre, karşılıklı iletişimle, iki tarafın ortak menfaati esas alınarak çözümlenmesidir.²⁰

Yapılan bir başka tanıma göre de arabuluculuk iki veya daha fazla kişi veya gruplar arasında oluşan farklılık veya çatışmayı mahkeme dışında çözmeye ve taraflar arasında anlaşma sağlamaya yönelik, arabulucu olarak adlandırılan üçüncü kişi veya kişilerce yürütülen, gönüllü kabul edilebilen, bağlayıcı olmayan ancak taraflarca bağlayıcılık kazandırılabilen gizli bir müzakeredir²¹.

¹⁶ Ildır, Alternatif, s. 29.

¹⁷ Özbay, Alternatif, s. 464.

¹⁸ Alexander, Nadja, Internationale Entwicklungen der gerichtsnahen Mediation, http://eprint.uq.edu.au/archive/00004651/01/Beitrag_N._Alexander.pdf, s. 40; Sarıkaya, Ahmet Selim, Türk Hukukunda Alternatif Çözüm Yollarından Arabuluculuk, Yaklaşım Dergisi, Yıl: 2007, Sayı: 173, s. 254. Amerika Birleşik Devletlerindeki uygulama hakkında geniş bilgi için bkz. İbrişim, s. 79 – 80. Amerikan Hukukundaki uygulama için bkz. Simpson, <http://www.e-akademi.org>.

¹⁹ Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet, Medeni Usul Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2006, s.668 – 669; Özbek, Alternatif, s. 201; Özbek, Çözüm, s. 197; Ildır, Alternatif, s. 88; Komisyon Raporu, s. 50.

²⁰ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 669; Özbek, Noter, s. 51.

²¹ Sarıkaya, s. 254.

07.06.2012 tarihinde kabul edilen ve 22.06.2012 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan 6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nda²² yapılan tanıma göre ise arabuluculuk “Sistematik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyarî olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemi”dir. Buradan çıkan sonuca göre de arabulucunun uyuşmazlık hakkında karar vermeye hakkı yoktur.

6325 sayılı Kanun'un 1. maddesinin 2. fıkrasına göre “Bu Kanun, yabancılık unsuru taşıyanlar da dâhil olmak üzere, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümlenmesinde uygulanır. Şu kadar ki, aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli değildir.” Bu maddeden anlaşılacağı üzere Borçlar Hukuku, Miras Hukuku, Eşya Hukuku arabuluculuk kurumundan yararlanabilecek alanlardan olacaktır. Ancak aynı şeyi Aile Hukuku bakımından söylemek mümkün değildir. Zira Aile Hukuku kişilerin üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabileceği konulardan uzaktır.

2. İlkeleri

Arabuluculuk yoluyla uyuşmazlık çözümüne esas alınan temel noktalar şu şekilde özetlenebilir: Sorunlarla kişiler ve kişisel yaklaşımlar ayrılmaktadır. Tarafların hukuki ve kişisel durumundan çok, menfaatlerine odaklanılmaktadır. Farklı çözüm imkân ve yollarının araştırılması ve geliştirilmesi, farklı çözüm seçeneklerinin üretilmesi için çaba gösterilmektedir. Tarafların üzerinde uzlaştıkları esaslara göre çözüm aramak gerekmektedir. Yargılama ve sonuç üzerinde tarafların tam hâkimiyetleri söz konusu olmaktadır. Taraflar arasındaki ortak menfaat dengesi korunmakta ve her iki tarafın ortak kazanımı esas alınmaktadır. İletişimin ve karşılıklı ilişkinin korunması ve geliştirilmesi ile çözüme ulaşılmaktadır. Gizlilik ve güvenilirliğe çözüme ulaşmada önem verilmektedir²³.

6325 Sayılı Kanun arabuluculuğa ilişkin temel ilkeleri düzenlemiştir. Bu ilkelerin başında iradi olma ve eşitlik gelmektedir²⁴. 6325 Sayılı Kanun'un 3. maddesine göre “Taraflar, arabulucuya başvurmak, süreci devam ettirmek, sonuçlandırmak veya bu süreçten vazgeçmek konusunda serbesttirler (f. 1). Taraflar, gerek arabulucuya başvururken gerekse tüm süreç boyunca eşit haklara sahiptirler (f.

²² 20 Ocak 2013 tarihli Resmi Gazetede Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği yayınlanmıştır. Bu yönetmelik 22.06.2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

²³ **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 669; **Özbek**, Alternatif, s. 206 vd.; **Ildır**, Alternatif, s. 88 vd.; **Macuncu**, <http://www.hukukturk.com/fractal/hukukTurk/pages/dwnldCntHT.jsp?pFileNum=8>.

²⁴ Ayrıca bkz. **Bulur, Alper**, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Arabuluculuk Yöntemi, ABD, Yıl: 2007, Sayı: 4, s. 43.

2)”. Bu ilke uyuşmazlıkların tarafların üzerinde serbestçe hareket edebilecekleri konulardan kaynaklanmasından doğmaktadır.

Kanun’da belirtilen ikinci bir ilke ise gizliliklidir. 6325 Sayılı Kanun’un 4. maddesine göre “Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça arabulucu, arabuluculuk faaliyeti çerçevesinde kendisine sunulan veya diğer bir şekilde elde ettiği bilgi ve belgeler ile diğer kayıtları gizli tutmakla yükümlüdür (f. 1). Aksi kararlaştırılmadıkça taraflar da bu konudaki gizliliğe uymak zorundadırlar (f.2)”. Burada da avukatın sır saklama yükümlüğüne benzer bir durum kendini göstermektedir. Arabulucu mesleği gereği üçüncü kişilere ait bilgileri başka kişilerle paylaşmamalıdır.

Arabuluculuğa ilişkin temel ilkeler başlığı altında düzenlenen bir diğer konuda arabuluculuk faaliyetiyle ilgili beyan veya belgelerin kullanılmayacağı durumlardır. 6325 Sayılı Kanun’un 5. maddesine göre “Taraflar, arabulucu veya arabuluculuğa katılanlar da dâhil üçüncü bir kişi, uyuşmazlıkla ilgili olarak hukuk davası açıldığında yahut tahkim yoluna başvurulduğunda, aşağıdaki beyan veya belgeleri delil olarak ileri süremez ve bunlar hakkında tanıklık yapamaz: a) Taraflarca yapılan arabuluculuk daveti veya bir tarafın arabuluculuk faaliyetine katılma isteği, b) Uyuşmazlığın arabuluculuk yolu ile sona erdirilmesi için taraflarca ileri sürülen görüşler ve teklifler, c) Arabuluculuk faaliyeti esnasında, taraflarca ileri sürülen öneriler veya herhangi bir vakta veya iddianın kabulü, ç) Sadece arabuluculuk faaliyeti dolayısıyla hazırlanan belgeler (f. 1). Birinci fıkrada belirtilen bilgilerin açıklanması mahkeme, hakem veya herhangi bir idari makam tarafından istenemez. Bu beyan veya belgeler, birinci fıkrada öngörülenin aksine, delil olarak sunulmuş olsa dahi hükme esas alınmaz. Ancak, söz konusu bilgiler bir kanun hükmü tarafından emredildiği veya arabuluculuk süreci sonunda varılan anlaşmanın uygulanması ve icrası için gerekli olduğu ölçüde açıklanabilir (f. 3). Yukarıdaki fıkralar, arabuluculuğun konusuyla ilgili olup olmadığına bakılmaksızın, hukuk davası ve tahkimde uygulanır (f. 4). Birinci fıkrada belirtilen sınırlamalar saklı kalmak koşuluyla, hukuk davası ve tahkimde ileri sürülebilen deliller, sadece arabuluculukta sunulmaları sebebiyle kabul edilemeyecek deliller haline gelmez (f. 5)”.

3. Arabuluculuğun Gelişimi

Arabuluculukla ilgili Avrupa ülkelerinde bazı yasal düzenlemeler yapılmıştır ve bazılarında ise tasarı halindedir. 2002 yılında Birleşmiş Milletler Ticaret Komisyonu (Uncitral) tarafından Milletlerarası Ticari Arabuluculuğa İlişkin Model Kanun hazırlanmıştır. Bu düzenleme ile Birleşmiş Milletler üyesi ülkeler tarafından arabuluculuk hakkında hazırlanacak kanunların yeknesak olması amaçlanmıştır. 1998 yılından itibaren Avrupa Birliği ülkelerinde de uyuşmazlıkların uzlaşarak çözümü konusunda çalışmalar başlatılmıştır. 15–16 Ekim 1999 tarihinde

Tampere’de düzenlenen Avrupa Birliği zirvesinde, üye devletler Avrupa’da adalete daha iyi erişime ilişkin olarak mahkeme dışı alternatif yöntemler oluşturulmaya davet edilmiştir. Bu çalışmalar sonunda 2002 yılında hazırlanan Yeşil Kitap ile alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından birisi olan arabuluculuk hakkındaki ilkeler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu sayede adalete daha iyi erişim sağlayacak alternatif uyuşmazlık çözümlerinin fark edilmesi, yasama faaliyetlerinin bu yönde gerçekleştirilmesi ve alternatif uyuşmazlık çözümlerine politik öncelik verilmesi amaçlanmıştır²⁵.

2004 yılında Avrupa Parlamentosu ve Konseyin, Hukuk ve Ticari Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğun Belirli Yönlerine İlişkin Direktif Tasarısı, medeni ve ticari konularda arabuluculuğa ilişkin hükümleri içermektedir. Direktif tasarısında, Avrupa Birliği içinde hakkın korunması ve temini bakımından üye ülkelerin zor ve karmaşık hukuk ve idare sistemi yerine, daha kolay ve daha basit biçimde uyuşmazlıkların uzlaşma ile çözümü amaçlanmıştır. Bu süreç içerisinde Avrupa Birliğine üye ülkelerde alternatif uyuşmazlık çözümüne ilişkin kanunlar kabul edilmiş ve uygulamaya konulmuştur²⁶.

Alternatif uyuşmazlık çözümleri ceza ve idari yargı alanında da kabul edilmektedir. Ancak özel hukuka ilişkin uyuşmazlıkların niteliği ve arabuluculuk yöntemlerinin de farklı olması nedeniyle, ceza ve idari uyuşmazlıklardan ayrı olarak düzenlenmesinin isabetli olacağı düşünülmüştür. Diğer taraftan, bu yöndeki düzenlemenin Hukuk Muhakemeleri Kanunu içinde yer alması düşünülebilirse de genel bir kanunda bu hükümlerin yer alması yerine, ayrı bir kanun içinde düzenlenmesinin daha doğru olacağı sonucuna varılmıştır. Avusturya, Almanya²⁷, Bulgaristan, Macaristan, Slovakya gibi ülkelerde arabuluculuk ayrı bir kanun olarak düzenlenmiştir²⁸.

Bazı ülkelerde arabulucuya başvuru tamamen tarafların iradesine bırakılmıştır. Fransa²⁹, Belçika, Avusturya, Bulgaristan, Macaristan’daki düzenlemeler bu yöndedir. Bazen de tarafları hâkim arabulucuya yönlendirir. İspanya, İtalya ve İngiltere’de bu yöntem uygulanmaktadır. Bazen de arabuluculuk yöntemi mecburidir. Tarafların dava açmadan önce bu yönteme başvurmaları gerekmektedir.

²⁵ Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Genel Gerekeşi.

²⁶ Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Genel Gerekeşi.

²⁷ Hatta Almanya’da mahkemelerin yoğun iş yükünün azaltılması için alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine ağırlık verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu konu hakkında bkz. **Gilles, Peter**, Alman Hukuk Yargılaması Örneğinde Devlet Mahkemelerinin Aşırı İş Yükü ve Bu Yükün Azaltılması Hakkında Stratejiler, Çeviren: Prof. Dr. Ejder Yılmaz, ABD., Yıl: 1992, Sayı: 5, s. 758 – 759.

²⁸ “Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Genel Gerekeşi”. Avrupa ülkelerinde arabuluculuk uygulaması hakkında geniş bilgi için bkz. **Özbek, Mustafa**, Avrupa’da Arabuluculuğun İlkeleri ve Uygulanması, Prof. Dr. Özer Seliçi’ye Armağan, Ankara 2006, s. 441 vd.

²⁹ Fransa’da arabuluculuk uygulaması için bkz. **Hekimoğlu, Fahrettin**, Fransa’da Hukuki Danışmanlık ve Arabuluculuk Uygulanması ABD., Yıl: 2002, Sayı: 2, s. 33 vd.

Almanya ve Yunanistan bu yöntemi benimsemiştir. Kanun'da ise ihtiyari arabuluculuk kabul edilmiştir³⁰.

B. Arabuluculuğun Yararları

Arabuluculuk faaliyetleri, yargılama ile elde edilen çözüme göre tarafların kendi çıkarlarına uygun olabilecek ve yargı sürecine daha çok katkı sağlayabilecekleri, etkin, kısa sürede sonuca ulaşılabilen, daha ucuz bir yöntemdir³¹.

Bir davanın yıllarca, tahkim davasının aylarca sürdüğü düşünülecek olursa, arabuluculuk yoluyla uyuşmazlığın çözümü en fazla hafta ile ifade edilebilecek derecede kısadır. Davada yargılama masrafları ile tahkimde yüksek hakem ücretleri ve uzun süren karışık hukuki prosedürler sebebiyle avukatlara ödenen yüksek ücretler karşısında; arabuluculuk daha kısa sürede, daha basit yöntemlerle uyuşmazlığın çözülmesini, daha az masraf yapılmasını sağlamaktadır. Arabuluculukta avukat daha az ücret alsada, uyuşmazlığı daha kısa bir zamanda çözdüğü için ücretine daha kısa sürede kavuşmakta ve başka davalarla ilgilenebilmektedir. Bu yönüyle arabuluculuk yöntemi avukatlar için de avantajlı bir yoldur³².

Yapılan bu açıklamalardan sonra arabuluculuğun yargısal çözüme göre yararları şu başlıklar altında toplanmıştır³³. Arabuluculuk her halükarda daha kısa sürede tamamlanır ve daha az masraflıdır. Arabuluculukta sonuç tarafların kontrolündedir, geleceğe bakılır, hukuki durumun değil, geleceğe yönelik menfaatin korunması esastır, hukuki bilgi göz ardı edilmez, ancak menfaatler yeniden oluşturulduğundan yargılamadaki kadar önemli değildir. Bu yöntemde güvenilirlik ve gizlilik esastır, tarafların doğrudan iletişimi söz konusu olmaktadır. Arabulucu bu iletişime yardımcı olup katkıda bulunur. Arabuluculukta maliyet daha azdır, yeni sorun doğurma ihtimali en aza indirilmiştir, tarafların anlaşmaları yöntem ve çözüm tarzı esastır. Yöntem esnek ve çözüme en uygun olanıdır. Arabuluculukta çözüm anlaşmaya dayanır, sonuçta iki tarafta kazanır, tarafların sosyal ve ekonomik ilişkileri devam eder.

C. Arabulucunun Nitelikleri

Arabulucular, konu ile ilgili eğitim görmüş kişiler olmalıdır. Belirli bir yaş sınırı getirilebileceği gibi belirli bir eğitim şartı da getirilebilir³⁴. Arabulucunun,

³⁰ Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Genel Gerekçesi, Ayrıca bkz. **Özbek**, İlkeler, s. 453.

³¹ **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 669; **Sarıkaya**, s. 254.

³² **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 670; **Özekes**, s. 42.

³³ **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 670; **Özekes**, s. 43; **Özbek**, Alternatif, s. 203; **Prütting, Hanns**, Schlichten statt Richten?, JZ., 1985, s. 266 – 268; **Yılmaz, Ercan**, Uyuşmazlık Çözümünde Arabuluculuk Süreci, Kamu Hukuku Dergisi, Eylül 2006, s. 96 – 97. **Arabuluculuk Hizmeti**, http://www.familycourt.gov.au/presence/resources/file/eb00024dde59ba9/mediation_Turkish.PDF; **Macuncu**, <http://www.hukukturk.com/fractal/hukukTurk/pages/dwnldCntHT.jsp?pFileNum=8>.

³⁴ **Alexander**, s. 53; **Sarıkaya**, s. 256. Bu konuda ayrıca bkz. **Pekcanitez**, Uyuşmazlık, s. 16; **Özbek**, Noter, s. 51.

tarafsız bir üçüncü kişi ve yöntemin gerektirdiği birçok yeteneğe sahip olması gerekmektedir³⁵.

Türkiye’de Barolar ve odalar bu konuda eğitim almakta, AB ülkelerinde arabuluculuk eğitimi aldırıp, sertifika vermektedirler³⁶. Baroların yanında noterlerin de alternatif uyuşmazlıkların çözümünde özellikle arabuluculuk kurumunda önemli bir yer alacağı düşünülmektedir³⁷.

6325 Sayılı Kanun’un 2. maddesi a bendine göre “Arabulucu: Arabuluculuk faaliyetini yürüten ve Bakanlıkça düzenlenen arabulucular siciline kaydedilmiş bulunan gerçek kişi” şeklinde tanımlanmıştır. Böylelikle bir tüzel kişilik arabulucu kimliğini taşıyamayacaktır.

6325 Sayılı Kanun’un 20. maddesine göre “Sicile kayıt, ilgilinin Daire Başkanlığına³⁸ yazılı olarak başvurması üzerine yapılır (f. 1) Arabulucular siciline kaydedilebilmek için; a) Türk vatandaşı olmak, b) Mesleğinde en az beş yıllık kıdeme sahip hukuk fakültesi mezunu olmak, c) Tam ehliyetli olmak, ç) Kasten işlenmiş bir suçtan mahkûm olmamak, d) Arabuluculuk eğitimini tamamlamak ve Bakanlıkça yapılan yazılı ve uygulamalı sınavda başarılı olmak gerekir (f. 2). Arabulucu, sicile kayıt tarihinden itibaren faaliyetine başlayabilir (f. 3)”³⁹. Eleştiriler dikkate alınarak tasarıda yer almayan hukuk mezunu olmak, aranan şartlardan olmuştur.

³⁵ İldır, Alternatif, s. 90.

³⁶ Sarıkaya, s. 256.

³⁷ Tanrıver, Süha, Noterlerin İşlevleri Alanındaki Yeni Gelişmeler, TNBHD., Yıl: 2004, Sayı: 122, s. 21; Tanrıver, Süha, Noterlerin İşlevleri Alanındaki Yeni Açılımlar ve Bu Bağlamda Noterlik Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Taslağının İrdelenmesi, TNBHD., Yıl: 2004, Sayı: 124, s. 62 – 63.

³⁸ Buradaki Daire Başkanlığı Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulacak Arabuluculuk Daire Başkanlığıdır.

³⁹ Arabuluculuk tasarısı bazı yönlerden eleştirilmişti. Arabuluculuğun uygulanabileceği, “tarafın kendi iradeleri ile serbestçe tasarruf edebilecekleri işlerden kaynaklanan hukuk uyuşmazlıkları”nın kapsamı açıkça belli edilmelidir. Arabuluculuk çalışmalarının avukatlar aracılığıyla kurumlaştırılması sağlanmalıdır. Bunun yerine yeni bir “arabuluculuk mesleği” yaratılması doğru değildir. Sadece dört yıllık hukuk lisans eğitimi almış olanlar ve avukatlar arabulucu olabilmelidir. Arabuluculuğun doğrudan Adalet Bakanlığı’na bağlı bir kurum olarak düzenlenmesi sakıncalıdır. Avukatlık mesleğine girebilmek için bir yıllık staj dışında herhangi bir sınav koşulu bulunmaz iken, dört yıllık hukuk lisans eğitimi sonrası avukatlık ruhsatı almış bir meslektaşımızın arabuluculuk yapabilmesi için arabuluculuk sınavını başarma koşulu getirilmesi doğru değildir. Tasarı, “Hukuk fakültesini bitiren herkes avukat olabilir ancak arabulucu olamaz.” anlayışındadır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde arabulucunun düzenleyeceği belgenin “ilam” niteliğinde olması ancak avukat onayından geçmesi ile kabul edilebilir. Avukatlık Yasası’nın 35/A maddesine uygun bir düzenleme yapılmalıdır. Arabulucunun süreç sonunda varılan anlaşmanın uygulanmasında görev alabilmesi yani fiilen “icra” yetkisi kullanabilmesi sakıncalıdır. Bu yetki, Avukatlık Yasası’nın 35/A maddesinde avukata tanınmayan bir yetkidir. Bkz. Gürseler, Güneş, Avukatlar ve “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları” Bağlamında “Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı” Üzerinde Bir Ön Değerlendirme, <http://www.mediatorler.org/showthread.php?t=148>.

6325 Sayılı Kanun'un 21. maddesine göre "Daire Başkanlığı, arabuluculuk için aranan koşulları taşımadığı hâlde sicile kaydedilen veya daha sonra bu koşulları kaybeden arabulucunun kaydını siler (f. 1). Daire Başkanlığı, bu Kanunun öngördüğü yükümlülükleri yerine getirmediğini tespit ettiği arabulucuyu yazılı olarak uyarır; bu uyarıya uyulmaması hâlinde arabulucunun savunmasını aldıktan sonra, gerekirse adının sicilden silinmesini Kuruldan talep eder (f. 2). Arabulucu, arabulucular sicilinden kaydının silinmesini her zaman isteyebilir (f. 3)".

D. Arabuluculuk Eğitimi ve İzin İptali

Arabuluculuk eğitimi 6325 Sayılı Kanun'un 22. maddesinde düzenlenmiştir. Hükme göre "Arabuluculuk eğitimi, hukuk fakültesinin tamamlanmasından sonra alınan, arabuluculuk faaliyetinin yürütülmesiyle ilgili temel bilgileri, iletişim teknikleri, müzakere ve uyuşmazlık çözüm yöntemleri ve davranış psikolojisi ile yönetmelikte gösterilecek olan diğer teorik ve pratik bilgileri içeren eğitimi ifade eder."

Arabuluculuk eğitimini, hukuk fakülteleri, Türkiye Barolar Birliği ve Türkiye Adalet Akademisi verebilir. Bu kuruluşlar Bakanlıktan izin alarak eğitim verebilirler. Başvuruda sunulan belgelere dayalı olarak, eğitimin amacına ulaşacağı ve eğitim kuruluşlarında eğitim faaliyetinin devamlılığının sağlanacağı tespit edilirse, ilgili eğitim kuruluşuna en çok üç yıl için geçerli olmak üzere izin verilir. (6325 Sayılı Kanun'un 23. Maddesi)

Sicile kayıtlı olan eğitim kuruluşu kayıt süresinin bitiminden en erken bir yıl ve en geç üç ay önce, sicildeki kaydının geçerlilik süresinin uzatılmasını yazılı olarak talep edebilir. Eğitim kuruluşunun arabuluculuk eğitimini başarılı şekilde devam ettirdiği ve 27. madde de sayılan olumsuz hallerden birinin bulunmadığı durumlarda, verilmiş bulunan izin geçerlilik süresi her defasında üç yıl uzatılabilir. Eğitim kuruluşu, süresi içinde yaptığı başvuru hakkında karar verilinceye kadar listede kayıtlı kalmaktadır (6325 Sayılı Kanun m. 24).

Arabuluculuk eğitimi için kurumlara verilen izin aranan şartlardan birinin ortadan kalkmış veya mevcut olmadığı tespit edilmiş olması halinde Bakanlığın talebi üzerine Kurul tarafından iptal edilir. İkinci olarak eğitimin yeterli şekilde verilememesi yine bir iptal sebebidir. Üçüncü olarak arabuluculuk yetki belgelerinin düzenlenmesinde sahtecilik veya önemli hatalar yapılması, dördüncü olarak rapor verme yükümlülüğünün yapılan ihtarla rağmen yerine getirilmemesi ve son olarak eğitim faaliyetinin devamlılığının sağlanmadığının tespit edilmesi hallerinde arabuluculuk eğitimi ile ilgili olarak verilen izin iptal edilir (6325 Sayılı Kanun m. 27).

E. Arabulucuların Hak ve Yükümlülükleri

1. Arabulucuların Hakları

a. Unvanın Kullanılması

Arabulucuların haklarının başında unvanın kullanılması gelir. 6325 Sayılı Kanun'un 6. maddesine göre "Sicile kayıtlı olan arabulucular, arabulucu unvanını ve bu unvanın sağladığı yetkileri kullanma hakkına sahiptirler (f. 1). Arabulucu, arabuluculuk faaliyeti sırasında bu unvanını belirtmek zorundadır (f. 2)". Maddenin 2. fıkrasında da ifade edildiği üzere arabulucu unvanının kullanılması hak olduğu gibi aynı zamanda bir yükümlülüktür. Bu nedenle arabulucu faaliyetlerini yürütürken bu unvanı kullanmak zorundadır. Arabuluculuk sıfatı kişiye aynı zamanda unvandan kaynaklanan yetkileri de beraberinde getirmektedir.

b. Ücret ve Masraf İsteme Hakkı

Arabulucuya sağlanan ikinci imkân ise yaptığı işin karşılığı olarak ücret ve masraf isteme hakkıdır. 6325 Sayılı Kanun'un 7. maddesinin 1. fıkrasına göre "Arabulucu yapmış olduğu faaliyet karşılığı ücret ve masrafları isteme hakkına sahiptir. Arabulucu, ücret ve masraflar için avans da talep edebilir". Arabulucunun ücreti ile arabulucunun yapmış olduğu masraflar arabulucuya başvuran taraflarca eşit olarak karşılanır (m. 7 f. 2).

Arabulucu, arabuluculuk sürecine ilişkin olarak belirli kişiler için aracılık yapma veya belirli kişileri tavsiye etmenin karşılığı olarak ücret alamaz. Bu yasağa uyulmadan yapılan işlemler kesin hükümsüzlük yaptırımına tabidir. (m. 7 f. 3).

c. Taraflarla Görüşme ve İletişim Kurma

6325 Sayılı Kanun'un 8. maddesine göre "Arabulucu, tarafların her biri ile ayrı ayrı veya birlikte görüşebilir ve iletişim kurabilir. Taraflar bu görüşmelere vekilleri aracılığıyla da katılabilirler." Bu görüşme ve iletişimin birlikte mi yoksa ayrı ayrı mı olacağını arabuluculuk faaliyetinin özelliği ve tarafların durumu belirleyecektir.

2. Arabulucuların Yükümlülükleri

a. Görevin Özenle ve Tarafsız Biçimde Yerine Getirilmesi Yükümlülüğü

Arabulucuların yükümlülüklerinin başında görevini özenle ve tarafsız bir biçimde yerine getirme gelir. 6325 Sayılı Kanun'un 9. maddesine göre "Arabulucu görevini özenle, tarafsız bir biçimde ve şahsen yerine getirir (f. 1)". Arabulucunun görevini şahsen yerine getirmesinin bir gereği olarak arabulucu işi bir başkasına bırakamaz. Kısaca "alt arabulucu" ilişkisi kurulamaz.

"Arabulucu olarak görevlendirilen kimse, tarafsızlığından şüphe edilmesini gerektirecek önemli hâl ve şartların varlığı hâlinde, bu hususta tarafları bilgilendirmekle yükümlüdür. Bu açıklamaya rağmen taraflar, arabulucudan birlikte

talep ederlerse, arabulucu bu görevi üstlenebilir yahut üstlenmiş olduğu görevi sürdürebilir (f. 2). Arabulucu, taraflar arasında eşitliği⁴⁰ gözetmekle yükümlüdür (f. 3). Arabulucu, bu sıfatla görev yaptığı uyuşmazlıkla ilgili olarak açılan davada, daha sonra taraflardan birinin avukatı olarak görev üstlenemez (f. 4)”.

b. Tarafları Aydınlatma ve Aidat Yükümlülüğü

Arabulucuların bir diğer yükümlülüğü ise tarafları aydınlatmadır. 6325 Sayılı Kanun’un 11. maddesine göre “Arabulucu, arabuluculuk faaliyetinin başında, tarafları arabuluculuğun esasları, süreci ve sonuçları hakkında gerektiği gibi aydınlatmakla yükümlüdür.”

6325 Sayılı Kanun’un 12. maddesi ise aidat yükümlülüğünden söz etmiştir. Bu hükme göre “Arabuluculardan sicile kayıtlarında giriş aidatı ve her yıl için yıllık aidat alınır (f. 1). Giriş aidatı ve yıllık aidatlar genel bütçeye gelir kaydedilir (f. 2)”.

F. Arabuluculuk Faaliyeti ve Süreci

Arabuluculukta, bu görevi üstlenen üçüncü kişinin davranışı ve yetenekleri önemlidir. Yukarıda ifade edildiği üzere arabulucu, tarafsızlığını ve güvenilirliğini koruyup, gizlilik ve taraflar arasındaki eşitliğe dikkat ederek, tarafların çözüm üretmelerine ve anlaşmalarına katkı sağlamalı, bu konuda onları bilgilendirip, gerekli ortamı hazırlamalıdır. Ancak, burada üçüncü kişi, çözüm üretebilmesine katkı sağlayabilir, tarafsızlığını ve güvenilirliğini zedelemeyen bazı öneriler sunabilir, buna karşılık bir çözüm dayatmasında bulunamaz⁴¹.

Arabuluculukta, faaliyetin çerçevesini ve yönetimini taraflar belirleyebilirler. Arabulucu, eşitliğe, gizliliğe, güvenilirliğe ve tarafsızlığa uygun davranarak, esnek ve uzlaşma sağlayıcı bir yöntem uygulayabilir. Taraflar, istedikleri zaman bu çözüm yönteminden vazgeçebilirler⁴².

Arabuluculuk yönteminde, her zaman avukat gerekli olmayabilir. Özellikle belirli bir meblağın altında olan uyuşmazlıklarda ve manevi konularda bu daha belirgindir⁴³. Şayet avukatla birlikte hareket edilmek isteniyorsa bu durumda da avukat hazırlık aşamasında uyuşmazlıkla ilgili bir rapor hazırlamalıdır. Avukat temsil ettiği taraf için en iyi çözümü tespit etmelidir⁴⁴.

1. Arabuluculuk Faaliyetinin Başlaması

Arabuluculuk faaliyetine başlamadan önce taraflar arasında arabuluculuğa rıza gösterildiğine dair bir anlaşma imzalanmaktadır. Bu anlaşmada tarafların,

⁴⁰ Bulur, s. 44.

⁴¹ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 672; Özbek, Noter, s. 52 vd.; Bulur, s. 44.

⁴² Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 672 – 673. İşleyiş için ayrıca bkz. Ercan, s. 98 vd.

⁴³ İldır, Alternatif, s. 92.

⁴⁴ İldır, Alternatif, s. 92.

vekillerini ve arabulucunun rolünü ve sorumluluğunu tamamlama, tanımlama niteliğindedir⁴⁵.

Taraflar gizlilik anlaşması yapabilirler. Buna göre gizlilik kuralına uyulmaması durumunda, gizliliğe uyulmasını isteyen tarafın, gizliliğin korunması için mahkemeye başvurmasına izin verecek biçimde düzenlenir⁴⁶.

Arabuluculuk faaliyetinin başlaması Kanun'un 12. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre "Taraflar dava açılmadan önce veya davanın görülmesi sırasında arabulucuya başvurma konusunda anlaşabilirler. Mahkeme de tarafları arabulucuya başvurmak konusunda aydınlatıp, teşvik edebilir (f. 1). Aksi kararlaştırılmadıkça taraflardan birinin arabulucuya başvuru teklifine otuz gün içinde olumlu cevap verilmez ise bu teklif reddedilmiş sayılır (f. 2)".

Başkaca bir usul kararlaştırılmadıkça arabulucu veya arabulucuları taraflar seçer (6325 Sayılı Kanun m. 24). Bu hüküm gereği birden fazla arabulucu seçilebilmektedir.

2. Arabuluculuk Faaliyetinin Yürütülmesi

Arabuluculuk faaliyetinin başında genellikle yöntemin nasıl işleyeceği açıklanır, tartışmaların nasıl yürütüleceği konusunda ana kurallar tespit edilir. Arabuluculuk yöntemi gelişen şartlara ve tarafların kendi öncelik ve endişelerine göre yeniden düzenlenebilir⁴⁷.

Faaliyetin başında, taraflardan iddialarını ve çözülmesini istedikleri konuları belirten kısa bir sunuş yapmaları istenir. Daha sonra işleyişi taraflar ve arabulucu birlikte kararlaştırırlar. Arabuluculukta taraflardan, yaratıcı olmaları ve uyuşmazlığın konularından bir bölümünü veya bütünü çözecek öneriler üretmeye açık olmaları beklenir. Bu işleme beyin fırtınası denir⁴⁸. Arabulucu gerektiğinde taraflarla tek tek de görüşebilir.

6325 Sayılı Kanun'un 15. maddesine göre "Arabulucu, seçildikten sonra tarafları en kısa sürede ilk toplantıya davet eder (f. 1). Taraflar, emredici hukuk kurallarına aykırı olmamak kaydıyla arabuluculuk usulünü serbestçe kararlaştırabilirler (f. 2). Taraflarca kararlaştırılmamışsa arabulucu; uyuşmazlığın niteliğini, tarafların isteklerini ve uyuşmazlığın hızlı bir şekilde çözümlenmesi için gereken usul ve esasları göz önüne alarak arabuluculuk faaliyetini yürütür (f. 3). Niteliği gereği yargısal bir yetkinin kullanımı olarak sadece hâkim tarafından yapılabilecek işlemler arabulucu tarafından yapılamaz (f. 4). Dava açıldıktan sonra tarafların birlikte arabulucuya başvuracaklarını beyan etmeleri hâlinde yargılama, mahkemece üç ayı geçmemek üzere ertelenir. Bu süre, tarafların birlikte başvuru-

⁴⁵ İldır, Alternatif, s. 93.

⁴⁶ İldır, Alternatif, s. 93.

⁴⁷ İldır, Alternatif, s. 94.

⁴⁸ İldır, Alternatif, s. 94 – 95.

rusu üzerine üç aya kadar uzatılabilir (f. 5). Taraflar arabuluculuk müzakerelerine bizzat veya vekilleri aracılığıyla katılabilirler (f. 6)''.

3. Arabulucuya Başvurunun Sürelere Etkisi

Arabulucuya başvurunun süreler etkisi tarafların dava açmasından önce mi yoksa sonra mı olduğuna göre değişmektedir. Arabuluculuk süreci, dava açılmadan önce arabulucuya başvuru hâlinde, tarafların ilk toplantıya davet edilmeleri ve taraflarla arabulucu arasında sürecin devam ettirilmesi konusunda anlaşmaya varılması ve bu durumun bir tutanakla belgelendirildiği tarihten itibaren işlemeye başlar (6325 Sayılı Kanun m. 16).

Dava açılmasından sonra arabulucuya başvuru hâlinde ise bu süreç, mahkemenin tarafları arabuluculuğa davetinin taraflarca kabul edilmesi veya tarafların arabulucuya başvurma konusunda anlaşmaya vardıklarını duruşma dışında mahkemeye yazılı olarak beyan ettikleri ya da duruşmada bu beyanlarının tutanağa geçirildiği tarihten itibaren işlemeye başlar (6325 Sayılı Kanun m. 16).

Arabuluculuk sürecinin başlamasından sona ermesine kadar geçirilen süre, zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerin hesaplanmasında dikkate alınmaz (6325 Sayılı Kanun m. 16 f. 2). Bu nedenle arabuluculuk faaliyetinin seçilmesi sürelerin geçirilmesi nedeniyle hak kaybına yol açmayacaktır.

4. Arabuluculuk Faaliyetinin Sonuçlanması

Arabuluculuk faaliyeti sonunda taraflar uyuşmazlık konularının bir kısmında ya da tümünde anlaşabilirler ya da uyuşmazlık devam edebilir. Anlaşılan konular hakkında bir yazılı anlaşma hazırlanır. Böylelikle de mahkemeye başvurmada veya yeni bir alternatif uyuşmazlık çözümünde zaman kazanılır⁴⁹.

Arabuluculuk faaliyetinin sona ermesi 6325 Sayılı Kanun'un 17. maddesinde düzenlenmiştir. Tüm sözleşmelerde olduğu gibi en doğal sona erme sebebi tarafların anlaşmaya varmasıdır. İkinci olarak ise taraflara danışıldıktan sonra arabuluculuk için daha fazla çaba sarf edilmesinin gereksiz olduğunun arabulucu tarafından tespit edilmesidir. Üçüncü olarak ise taraflardan birinin karşı tarafa veya arabulucuya, arabuluculuk faaliyetinden çekildiğini bildirmesidir. Burada tek taraflı bir sözleşmeyi sona erdirmeye hali bulunmaktadır. Dördüncü olarak tarafların anlaşarak arabuluculuk faaliyetini sona erdirmesidir. Son olarak ise, uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olmadığı veya 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu gereğince uzlaşma kapsamına girmeyen bir suçla ilgili olduğunun tespit edilmesidir.

“Arabuluculuk faaliyeti sonunda tarafların anlaştıkları, anlaşamadıkları veya arabuluculuk faaliyetinin nasıl sonuçlandığı bir tutanak ile belgelendirilir. Arabulucu tarafından düzenlenecek bu belge, arabulucu, taraflar veya vekillerince

⁴⁹ İldir, Alternatif, s. 95 – 96.

imzalanır. Belge taraflar veya vekillerince imzalanmazsa, sebebi belirtilmek suretiyle sadece arabulucu tarafından imzalanır (m. 17 f. 2).

“Arabuluculuk faaliyetinin sona ermesi hâlinde, arabulucu, bu faaliyete ilişkin kendisine yapılan bildirim, tevdi edilen ve elinde bulunan belgeleri, ikinci fıkraya göre düzenlenen tutanağı beş yıl süre ile saklamak zorundadır. Arabulucu, arabuluculuk faaliyeti sonunda düzenlediği son tutanağın bir örneğini arabuluculuk faaliyetinin sona ermesinden itibaren bir ay içinde Genel Müdürlüğe gönderir (m. 17 f. 4)”.

Arabuluculuk faaliyetinin sonuçlanmasında önemli konulardan biri de anlaşma belgesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesinin talep edilmesidir. Bunun hangi mahkemeden talep edilmesi de arabuluculuğa dava açılmadan önce mi yoksa dava görülürken mi başvurulduğuna göre değişmektedir. 6325 Sayılı Kanun’un 18. maddesine göre “Arabuluculuk faaliyeti sonunda varılan anlaşmanın kapsamı taraflarca belirlenir; anlaşma belgesi düzenlenmesi hâlinde bu belge taraflar ve arabulucu tarafından imzalanır (f. 1). Taraflar arabuluculuk faaliyeti sonunda bir anlaşmaya varırlarsa, bu anlaşma belgesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesini talep edebilirler. Dava açılmadan önce arabuluculuğa başvurulmuşsa, anlaşmanın icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesi, asıl uyuşmazlık hakkındaki görev ve yetki kurallarına göre belirlenecek olan mahkemeden talep edilebilir. Davanın görülmesi sırasında arabuluculuğa başvurulması durumunda ise anlaşmanın icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesi, davanın görüldüğü mahkemeden talep edilebilir. Bu şerhi içeren anlaşma, ilam niteliğinde belge sayılır (f. 2). İcra edilebilirlik şerhinin verilmesi, çekişmesiz yargı işidir ve buna ilişkin inceleme dosya üzerinden de yapılabilir. Ancak arabuluculuğa elverişli olan aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda inceleme duruşmalı olarak yapılır. Bu incelemenin kapsamı anlaşmanın içeriğinin arabuluculuğa ve cebri icraya elverişli olup olmadığı hususlarıyla sınırlıdır. (f. 3)”.

G. Arabulucu Tarafından Düzenlenen Tutanağın Hukuki Sonuçları

Arabuluculuk faaliyeti sonunda ortaya çıkan çözüm yukarıda ifade edildiği üzere tutanak altına alınmaktadır. Taraflar istemedikçe bu çözümün alenileşmesi mümkün değildir. Çözümün gizli kalmasını istiyorlarsa, her iki taraf ve arabulucu buna uygun davranmalıdır⁵⁰.

Bir yargılama süreci başladıktan sonra, dava esnasında, taraflar uyuşmazlığı yargılama dışında anlaşarak çözerlerse, yargı organı, sadece tarafların uzlaştıklarını ve karar vermeye gerek olmadığını belirterek yargılamayı sona erdirebilir veya taraflar isterlerse varılan anlaşmayı karara da geçirebilirler⁵¹.

⁵⁰ Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 673.

⁵¹ Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 673.

Arabuluculukta tarafların anlaşmasıyla bir özel hukuk anlaşması ortaya çıkar. Arabuluculuğa başvurmak ve arabuluculuk sonunda ulaşılan çözümü kabul etmek ihtiyaridir. Taraflar yapılan bu anlaşmayı ihlal ederlerse, diğer tarafın başvuracağı yol BK. m. 112 ve devamıdır.

Arabuluculuk girişimi dava açılmadan olabileceği gibi, dava açılmışsa davanın görülmesi sırasında da yapılabilir. Böylece, dava açılmış olsa bile, mahkemeye henüz yargılamaya başlanılmadan uzlaşma girişiminde bulunulabilecek ve bu girişimin başarılı olması halinde, gereksiz yere dava açılarak masraf yapılması önlenecektir. Dava açılmadan önce yapılan arabuluculuk girişiminin başarılı olması ve uzlaşma tutanağının düzenlenmesi halinde, sonradan, uzlaşma tutanağında tespit edilen hükümlerin yerine getirilmesi için ayrı bir dava açmakta hukuki yarar bulunmamaktadır⁵².

V. 4787 SAYILI AİLE MAHKEMELERİNİN KURULUŞ, GÖREV VE YARGILAMA USULLERİNE DAİR KANUN'UN 7. MADDESİNDEKİ HÜKMÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrasında yer alan düzenlemeye göre, aile mahkemeleri, önlere gelen dava ve işlerin özelliklerine göre, esasa girmeden önce, aile içindeki karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün korunması bakımından, eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunları tespit ederek, bunları sulh yoluyla çözümünü, gerektiğinde uzmanlardan da yardım alarak teşvik eder. Sulh sağlanamadığı takdirde, yargılamaya devam olunarak esas hakkında karar verilmektedir. Bu yasal düzenleme ile aile mahkemeleri, önlere gelen dava ve işlerde, esasa girilmeden önce, uyuşmazlıkları, sulha teşvik ve sulhu gerçekleştirmek suretiyle çözüme kavuşturmakla görevlendirilmiştir. Burada aile mahkemesi hâkimine, taraflar arasında bir anlaşma sağlanabilmesi için, "aile arabulucusu" gibi hareket etme, mahkemede görev yapan uzmanları arabulucu sıfatıyla yetkilendirebilme olanağı oluşturulmuştur⁵³.

Ancak aile hukuku kapsamına giren uyuşmazlıkların, büyük ölçüde kamu düzenine ilişkin bulunduğu, dolayısıyla tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği işler arasında yer almadığı düşünülecek olursa, sulh teşebbüsünü ve sulhu sağlamakla aile mahkemesi hâkimini görevli kılan ve onu aile arabulucusu gibi hareket etmeyle yetkilendiren kuralın işlevselliğinin sınırlı kalacağı söylenebilir. Arabuluculuk kurumunun boşanma davaları ile evlilik mallarının tasfiyesi ile ilgili davalarda uygulama alanı bulabileceği ifade edilmiştir⁵⁴. Almanya'da da

⁵² **Özbek**, Arabuluculuk, s. 130.

⁵³ **Tanrıver**, Arabuluculuk, s. 173; **Özbek**, Çözüm, s. 198.

⁵⁴ **Tanrıver**, Arabuluculuk, s. 173.

özellikle boşanma ve mirasta arabuluculuk uygulama alanı bulmaktadır⁵⁵. Ancak aile hukukunda düzenleme serbestisinin olmaması ve devletin karışması ilkesi göz önünde bulundurulacak olursa arabuluculuk kurumunun uygulanmasında ihtiyatlı olmakta yarar bulunmaktadır. Örneğin evlenme, evliliğin sona erdirilmesi, soybağının tespiti ancak mahkemeler aracılığıyla gerçekleştirilir.

VI. 4077 SAYILI TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN'UN 22. MADDESİNDEKİ HÜKMÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, özel hukuk bütünü içinde yer alan tüketici hukuku uyuşmazlıklarının çözümünde, uzmanlık yargı yerleri olan tüketici mahkemelerinin yanı sıra, tüketici sorunları hakem heyetlerini de görevlendirmiştir.

01.01.2013 tarihinden itibaren bu Kanun'un 22. maddesinin 5. fıkrasında yer alan düzenlemeye göre, değeri 1.191,52 TL'nin⁵⁶ altındaki tüketici hukuku uyuşmazlıklarında, uyuşmazlığın çözümü için, tüketici sorunları hakem heyetine başvurulması zorunludur. Doğrudan doğruya tüketici mahkemesinde dava açma yoluna gidilemez. Ancak tüketici hakem heyetinin vermiş olduğu karara karşı 15 gün içinde tüketici mahkemesinde itirazda bulunulabilir. İtiraz üzerine, tüketici mahkemesinin verdiği karar kesindir. Tüketici sorunları hakem heyetinin, değeri 1.191,52 TL'yi aşmayan uyuşmazlıklarda vermiş olduğu kararlar, tarafları bağlar ve cebri icra yolu ile yerine getirilebilme açısından ilam niteliğinde belge sayılır.

Değeri 1.191,52 TL'yi aşan uyuşmazlıklarda ise, tüketici sorunları hakem heyetine başvurulmadan, doğrudan doğruya tüketici mahkemelerinde dava açılabilir. Ancak ilgili, önce tüketici sorunları hakem heyetine başvurup; buradan alacağı kararı tüketici mahkemesinde dava açtığında delil olarak kullanabilir. Bu takdirdi bir delil olmaktadır.

Doktrinde bugün için değeri 1.191,52 TL'nin altındaki tüketici uyuşmazlıkları bakımından, tüketici sorunları hakem heyetinin, görmüş olduğu işlev dikkate alındığında, alternatif uyuşmazlık çözümünü gerçekleştiren resmi bir kuruluş konumunda bulunduğu görüşü dile getirilmektedir⁵⁷.

Değeri 1.191,52 TL'nin altındaki tüketici hukuku uyuşmazlıklarında, tüketici sorunları hakem heyetine başvurunun, ihtiyari değil de; zorunlu olması, anılan heyetin tarafların haklılığını ve sunmuş oldukları delilleri gözeterek, önüne getirilmiş bulunan uyuşmazlığı, tarafları da bağlayıcı şekilde bir kararla çözü-

⁵⁵ **Büllingen/Hillebrand/Rätz**, s. 2 – 3.

⁵⁶ Büyükşehir statüsünde bulunan illerde faaliyet gösteren il hakem heyetlerinin uyuşmazlıklara bakmakla görevli ve yetkili olmalarına ilişkin alt parasal sınır 01.01.2013'ten itibaren 3.110,58 TL'dir.

⁵⁷ **Ildır**, Alternatif, s. 130. Tüketici hakem heyetinin medeni yargıya alternatif bir yol olarak kabul edilmesi için bkz. **Pekcanitez, Hakan**, Tüketici Sorunları Hakem Heyeti, İzmir Barosu Dergisi, Yıl: 1996, Sayı: 3, s. 41.

me kavuşturması ve vermiş olduğu kararın da icra edilebilirlik açısından ilam hükmünde belge sayılması karşısında, tüketici sorunları hakem heyetlerinin, bir alternatif uyuşmazlık çözüm mercii olarak nitelendirilmesi mümkün görülmemiştir. Onların konumu, tüm bu tespitler karşısında bir mecburi tahkim organı olarak tanımlanabilir⁵⁸. Ancak tüketici hakem heyetleri yerine konu ile ilgili uzman arabuluculuk kurumu düşünülebilir.

07.11.2013 tarihinde kabul edilen ve 28.11.2013 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanan 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kabul edilmiştir. Bu Kanun Resmi Gazete’de yayımlandıktan 6 ay sonra yürürlüğe girecektir. Bu Kanun’un 68. maddesinin 1. fıkrasına göre “Değeri iki bin Türk Lirasının altında bulunan uyuşmazlıklarda ilçe tüketici hakem heyetlerine, üç bin Türk Lirasının altında bulunan uyuşmazlıklarda il tüketici hakem heyetlerine, büyükşehir statüsünde bulunan illerde ise iki bin Türk Lirası ile üç bin Türk Lirası arasındaki uyuşmazlıklarda il tüketici hakem heyetlerine başvuru zorunludur. Bu değerlerin üzerindeki uyuşmazlıklar için tüketici hakem heyetlerine başvuru yapılamaz.” Aynı maddenin 5. fıkrasına göre ise “Bu madde tüketicilerin ilgili mevzuatına göre alternatif uyuşmazlık çözüm mercilerine başvurmasına engel değildir.” Bu maddeden de açıkça anlaşılacağı üzere hakem heyeti bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi değildir. Ancak tüketiciler sorunlarını alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine göre de örneğin arabuluculuk yoluyla da çözebilirler.

Tüketicilerin karşılaştıkları sorunlar, üzerinde serbestçe tasarruf imkânlarının olduğu konularda ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle tüketici hakem heyetlerinin mecburi tahkim niteliği bir tarafa bırakılacak olunursa tüketici hukuku arabuluculuk kurumunun rahatlıkla uygulanabileceği bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı şekilde borçlar hukuku sözleşmelerinde de ortaya çıkan uyuşmazlıklarda arabuluculuk kurumu uygulanabilir.

VII. HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU’NDAKİ DURUM

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda⁵⁹ alternatif uyuşmazlık çözümlerine ilişkin bir düzenleme, yapılmamış sadece “Ön İnceleme” bölümünde hâkimin tarafları bu yola teşvik edebilmesine imkân sağlanmıştır. HMK. m. 140 f. 3’e göre “Ön inceleme duruşmasının sonunda, tarafların sulh veya **arabuluculuk** faaliyetinden bir sonuç alıp almadıkları, sonuç alamadıkları takdirde anlaşamadıkları hususların nelerden ibaret olduğu tutanakla tespit edilir. Bu tutanağın altı, duruşmada hazır bulunan taraflarca imzalanır. Tahkikat bu tutanak esas alınmak suretiyle yürütülür.” Kanun’da buna ilişkin bir düzenlemenin yer almamasına gerekçe olarak, Avrupa Birliğine dâhil olan ülkelerdeki gibi, alternatif uyuşmazlık

⁵⁸ **Tanriver**, Arabuluculuk, s. 174 – 175.

⁵⁹ Tasarı için bkz. **Alangoya, Yavuz/Yıldırım, Kamil/Yıldırım, Nevhis Deren**, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı, İstanbul 2006, s. 9 vd.

çözümleri hakkında ayrı bir kanun hazırlanmasının daha uygun olacağı belirtilmişti⁶⁰. Bu fikirlerin neticesinde hem konuya ilişkin Kanun hem de yönetmelik kabul edilmiştir.

Davaya vekâlette özel yetki verilmesini gerektiren hâlleri düzenleyen HMK. m. 74 “Açıkça yetki verilmemiş ise vekil ... alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına başvuramaz...” şeklindedir.

SONUÇ

Ticari ilişkiler ve toplumsal hayatın özellikleri göz önüne alınacak olursa ortaya çıkan uyuşmazlıklarda alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin ne kadar büyük öneme sahip olduğu ortadadır. Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin uygulanması ve daha yaygın hale gelebilmesi için, tıpkı Amerika Birleşik Devletleri’nde olduğu gibi uzlaşma kültürünün yerleşmesi, yargı mensuplarının bu tarzdaki yöntemlerin yararlarını taraflara anlatmaları gerekmektedir⁶¹.

Özellikle davaların yıllarca sürmesi düşünülecek olursa alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine ne kadar ihtiyaç duyulduğu da ortadadır. Bu yöntemin uygulama alanının gelişmesi ile birlikte mahkemelerin iş yükü de hafifleyecektir. Ayrıca basit diye nitelendirebileceğimiz konularla da mahkemeler meşgul olmayacaktır.

Türkiye’de de konuya ilişkin Kanun ve ilgili Yönetmelik’in yürürlüğe girmesiyle önemli bir başlangıç yapılmıştır. Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği konularda hukuk eğitimi almış uzman kişilerle sorunun anlaşma ortamında çözülmesi çok daha yararlı olacaktır.

Bu nedenlerle alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine gereken önem verilmeli ve yasal düzenlemeler eşliğinde uygulama alanları genişletilmelidir. Bu sayede alternatif uyuşmazlık yöntemleri hukukun farklı dallarında da kendini göstermeye başlayacaktır.

⁶⁰ Özbay, Alternatif, s. 474.

⁶¹ Özbay, Alternatif, 475.

BİBLİYOGRAFYA

- AKINCI, Ziya:** Milletlerarası Ticari Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları, BATIDER, Yıl: 1995 – 1996, Cilt: 18, Sayı: 4, s. 93 – 109.
- ALANGOYA, Yavuz/YILDIRIM, Kamil/YILDIRIM, Nevhis Deren:** Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı, İstanbul 2006.
- ALEXANDER, Nadja:** Internationale Entwicklungen der gerichtsnahen Mediation, <http://eprint.uq.edu.au/archive/00004651/01/BeitragN.Alexander.pdf>
- BİÇKİN, İnci:** Genel Olarak Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, HPD., Yıl: 2006, Sayı: 7, s. 34 – 39.
- BULUR, Alper:** Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Arabuluculuk Yöntemi, ABD, Yıl: 2007, Sayı: 4, s. 30 – 46.
- BÜLLİNGEN, Franz/**
- BYRON, Suzanne/**
- ÇELİK, Nuri:** İş Hukuku Dersleri, 15. Baskı, İstanbul 2000.
- GILLES, Peter:** Alman Hukuk Yargılaması Örneğinde Devlet Mahkemelerinin Aşırı İş Yükü ve Bu Yükün Azaltılması Hakkında Stratejiler, Çeviren: Prof. Dr. Ejder Yılmaz, ABD., Yıl: 1992, Sayı: 5, s. 749 – 770.
- GÜRSELER, Güneş:** Avukatlar ve “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları” Bağlamında “Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı” Üzerinde Bir Ön Değerlendirme, <http://www.mediatorler.org/showthread.php?t=148>
- HEKİMOĞLU, Fahrettin:** Fransa’da Hukuki Danışmanlık ve Arabuluculuk Uygulaması ABD., Yıl: 2002, Sayı: 2, s. 33 – 38.
- HİLLEBRAND, Anette/**
- HOLMES, Monica C./**
- ILDIR, Gülgün:** Alternatif Uyuşmazlık Çözümü ve Hak Arama Özgürlüğü, 75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Ankara 2004, s. 385 – 401. **(İldır, Hak Arama)**
- ILDIR, Gülgün:** Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara 2003. **(İldır, Alternatif)**
- İBRİŞİM, İbrahim Güvenç:** Hukuk Reformu ve Amerika Birleşik Devletleri Hukuk Sisteminde Anlaşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları, TNBHD., Yıl: 2004, Sayı: 122, s. 74 – 84.
- KURU, Baki/ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder:** Medeni Usul Hukuku, 11. Baskı, Ankara 1999.
- KÜÇÜKGÜNGÖR, Erkan:** Spor Hukuku Uyuşmazlıklarında Tahkim ve Alternatif Çözüm Yöntemleri, BATIDER., Yıl: 2004, Cilt: 22, Sayı: 1 – 4, s. 47 – 76.
- MACUNCU, Muhsin:** Amerikan Hukuku Sisteminde Anlaşmazlıkların Alternatif Çözümleri, <http://www.hukukturk.com/fractal/hukukTurk/pages/dwnldCntHT.jsp?pFileNum=8>
- ÖZBAY, İbrahim:** Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri, AÜEHFD., Yıl: 2006, Cilt: 10, Sayı: 3 – 4, s. 459 – 475. **(Özbay, Alternatif)**

* Birden çok eserine başvuru yazarların eserleri ile ilgili kısaltmalar parantez içinde gösterilmiştir.

- ÖZBAY, İbrahim:** Avukatlık Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Tutanağının İlam Niteliği, AÜEHFD., Yıl: 2004, Cilt: 8, Sayı: 3 – 4, s. 387 – 418. (**Özbay, Avukatlık**)
- ÖZBEK, Mustafa:** Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Temel Çözüm Türleri, ABD., Yıl: 1999, Sayı: 1 – 4, s. 187 – 204. (**Özbek, Çözüm**)
- ÖZBEK, Mustafa:** Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarına Genel Bir Bakış, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Erden Kuntalp'e Armağan, Cilt I, İstanbul 2004, s. 261 – 292. (**Özbek, Bakış**)
- ÖZBEK, Mustafa:** Alternatif Uyuşmazlık Çözümü ve Noterlerin Uyuşmazlık Çözümündeki Yeni İşlevi, TNBHD., Yıl: 2006, Sayı: 132, s. 43 – 58. (**Özbek, Noter**)
- ÖZBEK, Mustafa:** Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara 2003. (**Özbek, Alternatif**)
- ÖZBEK, Mustafa:** Avrupa'da Arabuluculuğun İlkeleri ve Uygulanması, Prof. Dr. Özer Seliçi'ye Armağan, Ankara 2006, s. 441 – 502. (**Özek, İlkeler**)
- ÖZBEK, Mustafa:** Avukatlık Kanunu'nun 35/A Maddesine Göre Arabuluculuk, ABD., Yıl: 2001, Sayı: 3, s. 113 – 139. (**Özek, Arabuluculuk**)
- ÖZBEK, Mustafa:** Dünya Çapında Adalet Ulaşma Hareketiyle Ortaya Çıkan Gelişmeler ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, AÜHFD., Yıl: 2000, Cilt: 51, Sayı: 2, s. 121 – 162. (**Özbek, Gelişmeler**)
- ÖZEKES, Muhammet:** Uyuşmazlık Çözüm Yolları İçinde Arabuluculuk ve Bir Düzenleme Önerisi, HPD., Yıl: 2006, Sayı: 7, s. 40 – 45.
- PEKCANITEZ, Hakan:** Alternatif Uyuşmazlık Çözümleri, HPD., Yıl: 2005, Sayı: 5, s. 12 – 16. (**Pekcanitez, Uyuşmazlık**)
- PEKCANITEZ, Hakan:** Tüketici Sorunları Hakem Heyeti, İzmir Barosu Dergisi, Yıl: 1996, Sayı: 3, s. 40 – 57. (**Pekcanitez, Hakem Heyeti**)
- PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet:** Medeni Usul Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2006.
- PRÜTTING, Hanns:** Schlichten statt Richten?, JZ., 1985, s. 261 – 269.
- RÄTZ, Diana:** Alternative Streitbeilegung in der aktuellen EMVU – Debatte, <http://www.bmw.de/BMWi/Redaktion/PDF/A/alternative-streitbeilegung-in-der-aktuellen-emvu-debattekurzfassung.property=pdf,bereich=bmwi,sprache=de,rwb=true.pdf>
- SARIKAYA, Ahmet Selim:** Türk Hukukunda Alternatif Çözüm Yollarından Arabuluculuk, Yaklaşım Dergisi, Yıl: 2007, Sayı: 173, s. 254 – 258.
- SIMPSON, David B.:** Amerikan Hukukunda Özel Çalışmalar: Amerikan Hukuk Sisteminde Anlaşmazlıkların Alternatif Çözümleri ve Bunun Türk Hukuk Sistemi İle Uyumluğu, Çeviren: Ayşe Tezel, <http://www.e-akademi.org>
- STECKOL, Karen F./SUBAŞI, İbrahim:** Toplu İş Hukukunda Arabuluculuk, Ünal Tekinalp'e Armağan, Cilt II, İstanbul 2003, s. 743 – 833.
- SUNGURTEKİN, Meral:** Alman İş Hukukunda Uzlaşma ve İş Mücadelesi, İzmir Barosu Dergisi, Yıl: 1995, Sayı: 2, s. 27 – 39.
- SÜMER, Haluk Hadi:** İş Hukuku, 6. Baskı, Konya 1999.
- TANDOĞAN, Haluk:** Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, 2. Baskı, Ankara 1974.
- TANRIVER, Süha:** Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Arabuluculuk Kurumuna Hukuki ve Sosyolojik Bir Bakış, Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan, Ankara 2006, s. 821 – 842. (**Tanriver, Alternatif**)

TANRIVER, Süha: Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk, TBBD., Yıl: 2006, Sayı: 64, s. 151 – 177. (**Tanrıver, Arabuluculuk**)

TANRIVER, Süha: Noterlerin İşlevleri Alanındaki Yeni Açılımlar ve Bu Bağlamda Noterlik Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Taslağının İrdelenmesi, TNBHD., Yıl: 2004, Sayı: 124, s. 56 – 68. (**Tanrıver, Noter**)

TANRIVER, Süha: Noterlerin İşlevleri Alanındaki Yeni Gelişmeler, TNBHD., Yıl: 2004, Sayı: 122, s. 15 – 23. (**Tanrıver, Gelişmeler**)

YAGER, Susan E.: Akademik Ortamlarda Meydana Gelen Uyuşmazlıklarda Alternatif Çözüm Usullerinin Kullanımı, Çeviren: Ömer Özkan, http://www.turkhukusitesi.com/makale_446.htm

YILMAZ, Ejder: Avukatın Uzlaşma Sağlama Yetkisi, 75. Yaş Günü İçin Baki Kuru Armağanı, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2004, s. 843 – 856.

YILMAZ, Ercan: Uyuşmazlık Çözümünde Arabuluculuk Süreci, Kamu Hukuku Dergisi, Eylül 2006, s. 96 – 104.

— **Ankara Barosu Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Merkezi: Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları:** <http://www.ankarabarusu.org.tr/download/adr/brosur.doc>

— **Arabuluculuk Hizmeti:** http://www.familycourt.gov.au/presence/resources/file/eb00024dde59ba9/mediation_Turkish.PDF

— **Türkiye Noterler Birliği, ADR Araştırma ve İnceleme Komisyonu Raporu:** Anlaşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları, TNBHD., Yıl: 2005, Sayı: 128, s. 48 – 57.

KISALTMALAR

- ABD.: Ankara Barosu Dergisi
- AÜEHFD.: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
- AÜHFD.: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
- BATIDER.: Bankacılık ve Ticaret Enstitüsü Dergisi
- BK.: Borçlar Kanunu
- bkz.: bakınız
- f.: fıkra
- HPD.: Hukuk Perspektifleri Dergisi
- HMK.: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
- JZ.: Juristenzeitung, Tübingen
- m.: madde
- s.: sayfa
- TBBD.: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
- TNBHD.: Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi
- vd.: ve devamı

* “Akademik Ortamlarda Meydana Gelen Uyuşmazlıklarda Alternatif Çözüm Usullerinin Kullanımı” başlıklı makalenin tüm hakları yazarı Yrd. Doç. Dr. Ömer Özkan'a aittir ve makale, yazarı tarafından Türk Hukuk Sitesi (<http://www.turkhukusitesi.com>) kütüphanesinde yayınlanmıştır.